

Mu Paul-no Timothy Umu Tunaka'oedyukudu Philippi-witu- matoo Tubona

---

1 ¹ Numme Paul-no Timothy ka Te Pabe'e numme netamma-too manemodu tubona mu Te Pabe'e-wi tunaka'oedyukudu-matoo, ka Philippi mee naneadu-kwi nonobe-gakoo-matoo ka umu nanesootuhi moohedu-matoo tuwazoo. ² Numme mu nanesootuhikute, o'no umu Te Naa-no Te Pabe'e besa mu sootuhina, mu magwetzoikwu.

³⁻⁴ Nu ka mu soomayuna Te Naa-matoo mu nanesootuhikunona besa soonamme. ⁵ Mu besa'yoo e masoonammekute ka e tummatzina. Mu besa'yoo e tummatzipu ka mu-baa e pudu petugase, mu yise too togesoo e tummatza'e. ⁶ Soo Te Naa ka tu besa podo mumme oo moohede, nu oo tubetse sopedakwatoo soo Te Naa yise oosapa besatoo mu moohenokwu, ka Te Pabe'e kodyu petuno-too tooe.

⁷ Nu mu sopedakwatoo mu oosapa ka Te Naa besa podo meadabekwu, nu ka no'oko mu soobedyana tuwow. Soo Te Naa mu sootuhikwu nuka tu sootuhipu-wa'nekoosoo tooe e nakwutuma sapa, tooetoo mana ka Te Pabe'e-witu mu numu e tunesootabue sapa. ⁸ Soo Te Naa ka mumme unu e soobedyana sopedakwatoo, ka Te Pabe'e mumme soobedyakwa'nekoosoo.

⁹ Nu ka unu mu nanasoobedyakwuna mu nanesootuhikute, mu yise ka toge-kwitu unusoo nakasopedakwadoo. ¹⁰ Ooonne'yoo mu sakwa oosapa kaaheno besa manemona o'no ka Te Pabe'e yaa teepu-koobatoosoo kodyu petuse gi tusoo'mukwudooa. ¹¹ Mu ka Te Pabe'e unnena naka'oedyukuna besa nanesootuhinona soo Te Pabe'e kaaheno Te Naa podo mu moohenokwu. O'no mu numu ka mu poonnena punno'o Te Naa nanesootuhikwu.

¹² E nanumu, nu ka Te Pabe'e-koobatoosoo nakwutuma nu ka besakoo mu numu Te Pabe'e-wi nanesootuhi tunedyooena. ¹³ No'yoona mu tutukwutumadu ka mu numu moohedu nobe-kooba tuya'edu, yise mu numu

yaatu ka Te Pabe'e-witu numu e nanesootuhi tunedyooe-kwi oo sopedakwatoo e nakwutumana. ¹⁴Too'e no'yoona mu tunaka'oedyukudu yaatuoo gi ka Te Pabe'e-ma nanenasoogwa'e besasoo unusoo nanesootuhimena ka yaa Te Pabe'e-koobattoo e nakwutuma. ¹⁵⁻¹⁶Susumudu numu nanesootuhidu ka Te Pabe'e-witu toge kaaheno numu tunedyoo'e umu ka besa sootumatuguna. Umuoo numu nanesootuhibu tunedyoo'e, ka Te Pabe'e noko nuka unu soobedyana gi umu hemmasoo sookwi. Umu oo sopedakwatoo ka pukwi e nakwutumana nu ka mu numu Te Pabe'e-witu tuukwena. Susumudu mu numu ka Te Pabe'e-witu numu e tuukwe nuka nuusooogwedakute. ¹⁷Susumudu nanesootuhibu tunedyooedu mu numu ka Te Pabe'e-witu tuukwe'e umu ka e nuusookwedana. Nu ka nakwutumana mee mu naka ewa'yoo numu ka Te Pabe'e-wi tunaka'oedyukute umu ka nanesootuhibu tunedyooedu nakana nu mu nuusookwedakukwu mee umu sokwama. ¹⁸Nu gi ha'yoo oo soobedyana. Nu ka Te Naa besa'yookute ka Te Pabe'e-witu mu numu nanesootuhi tunedyooe. ¹⁹Nu ka a namagwetzoikwuna sopedakwadoona besa soonamme ka Te Pabe'e Besa Pooha nuka tummatza'e ka nuka mu nanesootuhikuno'o.

²⁰Gadoo hee pukwi puma e nanenasookwina ka Te Pabe'e-witu oosapa e wahano'o mu numu yise ka oo e manakwe ka Te Pabe'e nesookwugikwu tooe how e gwetzoa'e tooetoo e nabatsase. ²¹Nu ka nummena yaa teepu-kooba gwetzoina oosapa nummenummekwu ka Te Pabe'e unnena mayohono'o, nu yise ka ya'ese, nu oosapa oo-no'yookwu ookow te petukuna besa'yoo. ²²Nu ka oosapa nummena nu mu numu mesoo tuukwe'e ka Te Pabe'e-witu umu yise tunaka'oedyukudu manekwu. Nu gi oo sopedakwatoo hanotu ka nu netutzeakwu. ²³Nu waha-baa tusooyugwe. Nu ka Te Pabe'e-baattoo e meakwuna soogwa'e, oosoo unu besa'yoo; ²⁴pana nu oo sopedakwatoo oosoo mumme unu tummatza'e.

²⁵Nu oo tubetse sopedakwatoo ka 'yoo oo manepunne, nu sakwa yaa teepu-koobasoo. Soo Te Naa e magwetzoikwu ka umu nuka batsakwuse nu yise oosapa nummenummekwu mu tummatzikwuna no'yoona unusoo mu tunaka'oedyukukwuna, besa sokwamana mu ka tunaka'oedyukuna. ²⁶O'no mu ka Te Pabe'e unusoo besa sooyugwekwu ka saa'a mu-baasoo petugakwusesoo.

²⁷Ka tooe how tooe hemma manegenana, ka Te Naa besa podo oosapa meadabe o'no mu numu ka Te Pabe'e besakoosoo nesootuhikwu. Nu ka how mu-baa petugase, tooetoo mu-witu sukwe nakana, o'no nu oo sopedakwatoo mu oosapa ka Te Naa besa podo mea, nanane'oedyukuna, nanatummatzina, o'no mu kukumma'yoosoo Te Pabe'e-matoo mu nanesootuhi mea-kwitoo nesawekukwu.

²⁸Umu ka oo kadoo'oo oo namayugwekwudu soo Te Naa yise mu magwetzo. ²⁹Soo Te Pabe'e mu tutzeapuna mu nasootuha'e mu ka Te Pabe'e-wi tunaka'oedyukuna oo-koobattoo ka suda mumme tu matugu. ³⁰Meno'o mu mooasoo nanasuda namatugu nu-kwa'nesoo, nu puu togesoo nanasuda namatugu.

2 ¹Meno'o mu tubetse besa sokwama mu ka Te Pabe'e besa'yoona sopedakwadoona. Soo Te Pabe'e mu soobedyana ka Tu Besa Poohamatu-ma mu sootuha'e. Mu ka nanasoobedyana besa mu tumatuguna besa oo soobedya. ²Mu sakwa nanasoobedyana, besa nanano unnena ka yow manekwuse, oetu nehanena. Mu ka oo manena nuka besa masoonammekute. ³Tamme sakwa gi numu tu'wepana, gi nasootza'mepana, tammesoo oonakwa besa sakwa tamme kukumasoo numu besa matugu. ⁴Gi muusoo nakwitu mooe soohanepana mu natummatzibu soogwidu tummatza'e. ⁵Tamme sakwa ka Te Pabe'e-wa'nesoo tusoohane, oosoo puu tamme-witu mooe soohaneyakwe. ⁶⁻⁸Ka oe manakwana Te Pabe'e ka Te Naa-wa'ne'yoosoo pana yise gi besa nasooyugwe pumme tu nasooyugwe-kwa'ne meeoo soonamme, "Gi hownne'yoo toee mu numu gi e sootuhipana." Soo Te Pabe'e gi maawa'ne nasooyugwese yaa tamme-koobato nabatsa. Mu numu ka Te Pabe'e sutakoo numu-wa'ne matugu ka oo batsase. ⁹Pana soo Te Naa oo ya'e-kwikoo oo mayodase no'oko numu moohedu oo mayugwe, yise numu oonakwa besasoo oo matabue.

¹⁰⁻¹¹Ka saa'a yise mu no'obatusoo numu toee hanotu toee mu numu oo sopedakwadookwu ka Te Pabe'e no'oko hemma oonakwa oo poohagakoo. No'obatusoo numu yise toee hee toee ka teepu-koobatu meeoo ka Te Pabe'e netammakwu, "Yow tookwa u unu naduyadu. U no'oko ne nemadabuepu." Ka 'yoo mu manena, soo Te Naa nanesookwugikwu.

¹²⁻¹³E nanumu, soo Te Naa te sootuhina oonne'yoona tamme etzaga oosapa oo nakabetseano'o mu ka nuka mu noko mu oosapa besa Te Naa tumayohokute mu sakwa oosapa besa oo tumayohokuno toee nuka kadookoo sapa. Mu sakwa oosapa ka Te Naa besa podo meadabe mu ka Te Naa-wi tubetse tunaka'oedyukuna.

¹⁴Gi hayoo unnepana, ka toee how toee manena gi numu-no nanepetugupana besakoosoo oo soohanese yise oo mane. ¹⁵O'no yise mu numu gi mu nesootu'idyi-wa'ne'yoo. O'no tookwa mu Te Naa dooamu. Mu numu yaatoo meno'o suta'yoo suda namanedu nage; pana mu gi umu-wa'ne'yoo. Mu toee togano sapa kootabuapunnekwu paatoosoobaa-wa'ne. O'no mu numu mu sopedakwadookwu ka mu besa'yoona. ¹⁶O'no yise nu besa mu-witu wahakwu ka Te Pabe'e kodyu petuse. O'no mu oo sopedakwadookwu nu tookwa besakoo kaaheno mu tunedyooepu. ¹⁷Nu no'oko mu-matoo besa soonamme, toee nu ka Te Pabe'e-koobato nabatsakwuse sapa, nu ka besa mu tunaka'oedyuku tummatzise. ¹⁸Mu sakwa punno'o nu-koobato besa sokwama ka besa kaaheno mumme e tunedyooese.

¹⁹Nu sakwa ka Te Pabe'e nuka meeoo netammase, ka Timothy mu-matoo yabesoo taya. Ka mu-baa oo nummetooase nu saa'a besa oo-makoo tunakase, o'no nu besa soonammedooa. ²⁰Soo Timothy suu'mu nu-kwa'nesoo tusooyugwedu, ka mumme sootummatzina. ²¹Kukumma'yoosoo mu numu ka puusoo hemma soogwa'e suu'mu gi ka Te Pabe'e sootummatzina. ²²Timothy moosoo mu tzapoonnekute oosoo ka Te Pabe'e Jesus nakabetseana. Oosoo

besa e tummatzina nu mu numu tuukwe ka Te Pabe'e-witu. ²³Nu ka e manekwuna sopedakwadoohoose oonne'yoona nu sumuna mu-matoo oo tayakwu. ²⁴Nu tuwazoo meeo tusooyukwe nu pudusoo mu-baa petukakwu.

²⁵⁻²⁸Nu ka Epaphroditus-witu mu tuukwekwu. O'nosoo mu e sootummatzi pana nu gi nuusoo kemma-wa'ne manepunne. Mu yise ka Epaphroditus taya nuka oo tummatzi tuunguna. Oosoo e pabe'e-wa'ne'yookoosoo, ka e tummatzina numme nano mu numu ka Te Pabe'e-witu tuukwe'e oosoo ka Te Pabe'e tubetse nakabetseadu. Ka saa'a nu-baa petuse, oosoo tuoeyaese too'e ya'e. Soo Te Naa namekoosoo ne sootuhise oo mabesaku, soo Te Naa ka nuga suda soonammena gi petzabena. Meno'o yise oosoo gi hownne'yoo, nu meeo oetu soobedya oosoo toge tabu'a ka mu-baatoosoo oo tayase. Oosoo mumme tu poonnekwuna besa soobedya mu ka tuoeya'e mee oo nakase. Mu punno'o ka besa oo poonne sokwamana, mu besa sokwamakwu ka oo namabesakuna poonnese. O'no nu punno'o besa soonammekwu. ²⁹Ka mu-baa oo petugase mu saa'a tubetse besa oo-matoo sokwama. Mu numu sakwa oo-wa'nekoosoo numu besa sooyugwe, ³⁰oosoo ka too'e ya'ese ka mu numu Te Pabe'e-witu tuukwe'e ka nuka tummatzina. Mu gi e tummatzi-wa'ne manepunnena oosoo yise oo mamakwe.

3 ¹E nanumu, yaahoo mumme mee e yadooekwuna: Mu sakwa ka Te Pabe'e-matoo besa sokwama ka Te Pabe'e natubanga, Te Naa oowetuo besa sooyugwe mu-matoo tubodyikoo tooe sumu-kwa'nesoo una'wepana o'no sakwa mu sumuna a nakasopedakwadoo petuga.

²Gi mu nakabetseapana umu atasoo numu tunedyooedu numu nemooagadu umu meeo Jew numu manese sapa ka Te Naa doodooamu manekwu.

³Tamme Te Naa doodooamu manese ka Te Naa Besa Pooha-toohakwi Te Naamatoo nanesootuhi ka Te Pabe'e-too, gi tamme tammesoo hemma manetoo namagwetzo. ⁴Nu uga ka mu Jew numu tumayohona mu oonakwa besa nakabetseadu oosoo numu magwetzoikwudu mee oo sooyugwena. ⁵Nu ka nadooa'adoose sumu nasatase e tookoo-matu natsegea'akuse, nu yise Jew numu mane umu e nanumu tumayohona tumayohokuna. No'yoona umu e nanumu Jew numu. Nu oo sopedakwatoon nu mu Jew numu Benjamin mee nananeadu numu habena. Nu uga tubetse unu ka mu Jew numu tumayohope nagedu ka umu Pharisee mee puusoo nananeadu-nagatu. ⁶Nu uga mu Jew numu tubetse tunemabetsabekute nu ka Te Pabe'e-wi tunaka'oedyukudu wohonena unu mu kusedyidu. Nu oosapa besa tumatuguna ka mu Jew numu tumayohona too'e nagen. ⁷Nu tubetse besa too'e Jew tumayohopana yise nu gi oowekoo hemma ma'yu. Gi, oosoo Te Pabe'e suu'mu yise e magwetzo. ⁸Mu Jew numu tumayohona tookwa gi hee. Tamme ka Te Pabe'e Jesus nanesootuhi manese, oosoo yise numu magwetzoidu, tubetse unu besa'yoo. ⁹Meno'o nu kaaheno meadabekwu ka Te Naa besa podo, meno'o nu ka Te Pabe'e-wi tunaka'oedyuku manese ka mu Jew numu tumayohona gi nage manekwu. ¹⁰Oosoo tubetse besa'yoo ka Te Pabe'e

doodooamu-nagatu ka Te Naa Besa Pooha-toohakwi nasootuhina. Soo Te Naa Besa Pooha ka Te Pabe'e oo ya'e-kwikoo oo mayoda. Nu besa soonammekwu ka mu numu woho'ne, tooe nuga mu batsase sapa, umu puu ka Te Pabe'e wohoneke. ¹¹Nu yise e ya'e-kwikoo namayodakwu ka Te Pabe'e-wa'nesoo. Nu yise oosapa besa soonammekwu ka besa-kwitoo mease gi moobegwaga gwetzoinummekwuse.

¹²Nu meno'o gisoo oo mapu'a ka e ya'e-kwikoo e namayodakwuna. Nu gi oosapa tubetse besa'yoo; pana nu togesoo oo petukuno'o ka e besa'yookwuna, soo Te Pabe'e ka mooasoo e mane-koobattoo nabatsapuna. Ka uga putoogoo e kemmapu nu ma'wukese nu yise meno'o Te Pabe'e nakabetseano.

¹³⁻¹⁴E nanumu, nu ka nanasuda puu e manekepu ma'wukese, meno'o nu ka Te Pabe'e nakabetseana, nu unusoo besa e manekwuna petukuno'o, o'no nu oobeoo Te Pabe'e-no Te Naa-baa manepetugadooa.

¹⁵No'yoona tamme meeoo tusooyugwedu numme ka Te Naa besa podo besa meadabepu mee sokwamadu. Mu ka atasoo tusooyukwe manekese soo Te Naa ka besa'hoo tu po-witoo mu moohekwusoo. ¹⁶Tamme sakwa oosapa oo nageno tamme ka mooasoo oo sopedakwadoona ka kaahenotu Te Naa podo nameadabedu.

¹⁷Mu sakwa oosapa nu-kwa'nesoo ka Te Naa besa podo meano, yise umu susumudu numu nu-kwa'nesoo mane Te Pabe'e oedyukudu-kwa'nesoo. ¹⁸Ewa'yooosoo numu ka Te Pabe'e tamme-koobattoo nabatsana netumoo'oogena. Umu meeoo unnegena soo tamme-koobattoo oo nabatsana, gi hee. Nu ekow mu tuukwekwu meno'o, o'no sakwa mu gi umu-ma nakatzabepana. Nu o'nosoo mooasoo umu-witu mu tuukwepu. Nu tutuha mu sooyugwena yagayakwe. ¹⁹Umuoo kadoo'oo namayugwekwu umu ka suda tu manena manoyugwena, oosapa tu tookoo sutakoo nekwina nakabetseana, tooe ka suda tu manena besa sooyugwepana umu sakwa tooe nama'nasookwiku ka suda manena. Umuoo suda manedu tusooyugwena yaa teepu-koobatoosoo mobegwa-ga'yoo. ²⁰Pana tamme oo sopedakwatoa ka Te Naa-baa te naneana natzepotuguna. Tamme unu oo soogwa'e ka Te Pabe'e Jesus kodyu petukwuna, oosoo suu'mu te magwetzoikwu. ²¹O'no soo Te Pabe'e nawa'nesoo te matabuekwu ka pummesoo Pooha tookoo-wa'nesoo. Soo Te Pabe'e mikwoapa hemma oonakwa pooha-gana no'oko hemma nadooha mayugwekwu.

4 ¹E nanumu, nu ka besa mu soobedyana, nu sakwa mumme e tapoegakwuna besa soobedya. Nu ka besa mu nanesootuhi me'a besa mu-matoo soonamme ka oo mu manakwe soo Te Naa besakoo e sootuha'e. Mu sakwa oosapa ka Te Naa besa podo meadabe.

²Umu momoko'ne, Euodia-no Syntyche mee nananeadu mu gi nanetumoo'oowamepana, umu ka nanosoo Te Pabe'e-wi mooasoo nanesootuhi tunaka'oedyukuna. ³U punno'o Tubetse Tumatzidu mee naneadu nanana, u sakwa umu momoko'ne tummatzi o'no umu sumusoo tusooyugwekwu. O'nosoo umu momoko'ne e tummatza'e mu numu ka Te Pabe'e-witu

tuukwe'e. Soo Clement punno'o e tummatzi yise huu'yoo kukumma'yoosoo tutunaka'oedyukudu meno'o moosoo Te Pabe'e-baa manepunnedu.

⁴Mu sakwa oosapa ka Te Pabe'e-matoo besa sokwama mee nu mu netamma. Besa sokwama mesoo tuwazoo nu mu netamma. ⁵Mu sakwa no'oko numu-tamme besa'yoo. Soo Te Pabe'e pudusoo tamme-baasoo kodyu petukwu. ⁶Gi hemma suda sokwamakupana, oosapa nanesootuhi Te Naamatoo oo tuukwena ka hemma mu sookwina, oo-matoo nanesootuhina tooe hekwiitoo tooe. ⁷Tooe gi ooka te nakasopedakwatoosapa, soo Te Naa te magwetzoipu, mu oosapa besa sokwamakwu ka Te Pabe'e nakabetseanona. ⁸E pupua'amu, nakwiitoo mumme e tuukwena mu sakwa umu yoonnekwiitu soohane: kaaheno hemma manepunnena soohane ka Te Naa oosapa nasootsakwina, hemma gi tootsagakoo soohane, besa nanano hemma nematuguna hemma oosapa besa-kwikoo soohanena, Te Naa Besa Pooha-ma besa tamme maneyina, yise tooe hemma tooe mu numu Te Naa nesootuhi-koobatoosoo. Mu sakwa yoonnekoo besa-kwiitu oosapa soohane. ⁹Mu sakwa mumme e tunetamma-kwa'nesoo manena, ka e poonnena nuga manekwa'nesoo mane. O'no soo Te Naa mu magwetzoina, oosapa mu-no'yookwu.

¹⁰Nu ka Te Pabe'e besa sooyugwena oo-matoo nanesootuhina mu ka e tummatzi manekasesoo. Mu uga gi hownnekoo e tummatza'e, tooe e sootummatzipana. ¹¹⁻¹²Gi nu ka hemma mu-nakwana sookwina, meeoo unakwe. Nu natunedyooepeu ka tooe gi nu hemma hee-gana tooe hee-gapana nu besa soonamme. Sumudooe nu gi hemma hee-ga'yoo, yise susumudu nu ewow hee-ga'yoo. Sumudooe nu besa tukayakwe; sumudooe too nu tuka tuukweyakwe. Tooe how nu manepunnepana, ¹³nu besa soonamme ka Te Pabe'e Besa Pooha-ma no'okosoo hemma sutakoo tumatzoekukena, nu yise besa soonamme.

¹⁴Mu tubetse besa e matuku ka e tummatzina ka suda e manese e nakwutumase. ¹⁵Mu numu Macedonia-wi nonobe-ga'yoo mu ka Te Pabe'e besa unnedu mumme e tunedyooe oo sopedakwatoosapa ka mu-baa e petugase, mu suu'mu mu tunaka'oedyukudu-nagatu e tummatzi. Ka mumme e ma'wukakwuse, ¹⁶waha mu ka e Thessalonica-wikoo e tummatza'e, toge ka unu natummatziba e soogwa'e. ¹⁷Tooe gi mu-nakwana e tusoogwa'e sapa, nu besa oo sooyukwe ka Te Naa besa mu sootuha'e ka hemma nuka mu gea-matoo. ¹⁸Nu ka nuka mu hee-maka-matoo besa soonamme ka Epaphroditus nuka heme petuse. Nu besa mu sooyukwe ka nuka mu tummatza'e gi nu hemmasoo soogwa'e. Soo Te Naa besa mu sooyukwe nuka mu hee-maka. ¹⁹Soo Te Naa no'obatusoo hemma hee-gana ka hemma mu nekwa'e sootuhikwu ka Te Pabe'e manepu-koobatoosoo. ²⁰Soo Te Naa nanesookwugi. Sakwa oosapa sakwa manepunne.

²¹Nu no'oko mu tunaka'oedyukudu yaa nu-baatu-no numme no'yoona puu mu nema'yu, ²²umu yaatuoo Caesar numu-kooba katudu tutummatzidu punno'o.

²³"Soo Te Pabe'e sakwa mu tubetse sootuhino," mee nu mu nanesootu hikute.